UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Decretum Gratiani

Gratianus <de Clusio>

Parisijs, 1542

Octaua ponit differe[n]tia[m] inter ius naturale [et] [con]suetudine[m].

urn:nbn:de:hbz:466:1-62466

Visual Library

Metus a verboꝝ excuſat a ¶ Metu. Arg. ꝙ metus verboꝝ excuſat. arg. xxiij. q. viij. cōuenior. ibi: dic aliqđ vbū in deū ⁊ morere. et ar. ff. de acquir. here. l. vj. in fi. Ar. ꝯ ex qđ me. cau. ſacris.

b ¶ Neceſſaria. Sed ſi nullꝰ eſt earū vſus: vt qđ mēbranas occupant. xix. diſt. ſi romanoꝝ: ſed ideo notitia eſt neceſſaria, vt ſciat cauſa q̄re tollāt: vt. C. de cadu. tol. l. vna. qꝛ et ipſe papa argumētatur ex abrogato iure: vt ex̄ de iud. nouit. Uel eſt neceſſaria nō vt ꝓbētur, ſꝫ vt reprobēt male dicta: vt. xxxvij. diſti. legimꝰ. et ca. qui de menſa.

Argumentat qñ ex iure abrogato.

c ¶ Uocauit. hūc tñ imutauit poſtea iuſtinianꝰ: ⁊ fecit vnum codicē ex tribꝰ. C. de no. cod. cōp. ver. prin. Jo. theutonicus.

ij. ps.

Differt autē. hec diſtin. diuidit̄ i duas partes. In quarū prima ꝓbat ꝙ de iure naturali omnia ſunt cōia. Secunda ibi: dignitate.

Adde an lex abrogata ſit allegāda no. C. de lati. lib. tol. l. j. ⁊ C. de no. co. cōp. l. j.

¶ Caſus. Supra in. v. diſti. aſſignata fuit dr̄ia iuris naturalis ad alia iura in origine et dignitate: nūc aūt aſſignat dr̄iam iuris naturalis ad alia iura i amplitudine: quia hoc iure oia ſunt cōia: ſꝫ nō alio iure. Repetit etiā de dignitate.

j. ps.

d ¶ Differt autē. In hac. viij. diſtic. oſtendit magiſter q̄liter ius naturale excellat alia iura amplitudine: qꝛ ſm hoc ius omnia ſunt communia.

Actu. iiij. f.

e ¶ Inter eos. i. apoſtolos. xij. q. j. dilectiſſimis.

f ¶ Neſcit. Quiſq; enim tantū diligit aliū vt ſe.

Lucius veturiꝰ: Caius iuliꝰ: Aulus manliꝰ: Publiꝰ ſulpitius: Publiꝰ curiatius: Titiꝰ romuliꝰ: Spuriꝰ poſthumiꝰ. Hi decē viri legū cōſcribēdarū cā electi ſunt. Leges autē redigere in libris primus conſul Pōpeius iſtituere voluit: ſed nō pſeuerauit obtrectatorum metu[a]. Deinde cepit Ceſar id facere: ſed ante interfectus eſt. Paulatim autē antique leges vetuſtate atq; incuria aboleuerūt: quarū etſi iam nullus eſt vſus, notitia tñ neceſſaria[b] videt̄. ¶ Noue aūt leges a Conſtantino Ceſare ceperunt, et reliquis ſuccedentibꝰ: erātq; pmixte ⁊ inordinate. Poſtea vo Theodoſiꝰ minor auguſtꝰ ad ſiſtudinē gregoriani ⁊ hermogeniani codicē factū ꝯſtōnū a ꝯſtātini tpibꝰ ſub ꝓprio cuiuſcūq; īpatoris titulo diſpoſuit: quē a ſuo noie theodoſianū vocauit[c].

¶ Diſtinctio. viij.

Differt autē[d] ius naturale a conſuetudine ⁊ conſtitutiōe. Nā iure naturali omnia ſunt cōia oībꝰ: qđ nō ſolū inter eos[e] ſeruatū credit̄ de qbꝰ legit̄, Multitudīs credētiū erat cor vnū et aīa vna ⁊c. verūetiā ex p̄cedēti tpe a philoſophis traditū inuenit̄. vñ apud Platonē illa ciuitas iuſtiſſime ordinata tradit̄, in qua qſq; proprios neſcit[f] affectꝰ. Jure ergo conſuetudinis, vel conſtōnis hoc meum eſt: illud vero alterius. Unde Augu. ait ſup Joan.

¶ Jure diuino oia ſunt cōia oībꝰ: iure vo ꝯſtitutionis hoc meū, illud vero alterius eſt.

Quo iure defendis[g] villas eccl'ie: diuio, an humano? Diuinū ius in ſcripturis diuinis habemꝰ: humanū in legibꝰ regū. vnde qſq; poſſidet qđ poſſidet? nonne iure hūano? nā iure[h] diuīo dñi eſt terra ⁊ plenitudo eiꝰ. Pauperes et diuites vna terra ſupportat. Dñs de vno limo fecit et pauperes et diuites. Jure ergo humano dicitur, hec villa eſt mea: hic ſeruus eſt meꝰ: hec domꝰ mea eſt[i]. Jura aūt hūana, iura īpatoꝝ ſunt: q̄re? qꝛ ipſa iura humana p imperatores et rectores ſeculi deꝰ diſtribuit humano generi.

Item Tolle iura imperatoꝝ et quis audet dicere, hec villa eſt mea: meus eſt iſte ſeruus: mea eſt hec domus? Si autem vt teneātur iſta ab omnibus, regū iura fecerūt: vultis vt reticeamus leges, vt gaudeatis[k]. Item relegantur leges[l] vbi manifeſte pceperunt imperatores eos qui preter eccleſie catholice cōionem vſurpāt ſibi nomen chriſtianū, nec volūt in pace colere pacis au

g ¶ Defendis. i. petis vel defendendo retines.

h ¶ Nā iure diuino. Ex hoc videt̄ ꝙ tm̄ iure humano aliqua poſſideant̄, ⁊ nō diuino, ⁊ ſic obſtat. j. xxiij. qo. vij. ca. j. vbi dr̄ ꝙ iure diuino aliqđ poſſidet̄. Sed nō eſt ꝯ̄riū: qꝛ dr̄ ibi ꝙ iuſtoꝝ ſunt oia cōia iure diuino: ⁊ bene pōt eſſe ꝙ iure diuino aliqđ ſit ꝓpriū: ſꝫ ideo dr̄ hic ꝙ iure hūano poſſident̄ poſſeſſiōes qꝛ iura hūana potiſſime tractant de poſſeſſionibus: ſꝫ ius canonicū principal'r de decimis vel primitijs. Uel dic ꝙ ibi ius diuinū ſtricte ſumit̄ p iure canonico: ſed hic ius canonicum cōprehēdit̄ ſub iure hūano. et hic habes ꝙ petenti reſtitution m obſtat exceptio hereſis, heretico em̄ nil eſt licitū poſſidere: vt xxiij. q. v. ſi vos. et q. vij. c. j. ⁊ ij. Item hic eſt arg. ꝙ a petēte reſtitutionem poſſumꝰ querere quo iure petat: an per interdictū, vel iudicis offo? Item ꝙ cauſam petendi tenet̄ explicare: et ꝙ ſm iura canonica actio ſit ꝓponēda, habes ex̄ de iudi. examinata. ⁊ ex̄ de lit. obliga. dilecti. nec obſtat extra de iud. dilecti. Jo. Solu. ego credo ꝙ cā et modus agendi eſt ꝓponēdus: vt ſm illum modū iudex ferat ſententiā. extra de ſimo. licet heli. licet non cogatur actionem proponere: quia etiam ſm leges ſola cauſa ſufficit: vt. C. de edicto diui adria. tollen. l. iij. Bar.

ij. ps.

Finxit em̄ Plato quandam rempublicam in qua oia ſunt cōia. xij. q. j. c. ij.

Ut de pe. diſt. ij. charitas eſt. iux̄ fi.

Quo iure. ¶ Caſus. Quidā heretici conquerebant̄ ſe iniuſte expoliatos rebꝰ quas noie eccl'ie poſſidebāt. cōtra quos inuehit Augu. dicēs eos nō poſſe cōqueri. nam aut poſſident iure diuino, aut iure humano. Si iure diuino, oia ſunt cōia: ⁊ ita res eccleſie poſſidere nō pñt. Si iure hūano, ſꝫ iura hūana ſunt leges īpatoꝝ q̄ ſtatuūt vt heretici nil noie eccl'ie poſſideāt. ſi ḡ renunciāt legibꝰ īpatoꝝ: p ꝗ̄s poſſeſſionꝰ: ſiue noie eccl'ie vel ꝓpo noie velit poſſidere: cū apl's reges p̄cepit honorari.

i ¶ Mea eſt. hec vba meū ⁊ ſuū, ſpectāt ad dñū: nō ad bone fidei poſſeſſorem: vt. ff. de reli. ⁊ ſump. fu. l. ij. §. j.

k ¶ Gaudeatis. Retinendo poſſeſſiones: vel eas recuperando.

l ¶ Leges. Conſtitutiones imperatorū ſuper rebus eccleſiaſticis. non valuiſſent niſi poſtea confirmate fuiſſent ab eccleſia: vt. xcvj. diſt. bene.

a Poſſidere.hꝰ canões ꝑcipiũt: vt.xxiij.q.vij.c.j.ꝛ.ij. b Dicere. Argu.eſt hic ꝙ qui vnũ dicit,dicit et oia q̄ ſequũt ex illo: vt.xj.q.iij.eſtimãt.ꝛ ca.ſeq. et ex̄ de do.et cõtuma.cũ dilectus filius.ꝛ.ff.qd met.cau.l.j. Itẽ argu. ꝙ idẽ iuris eſt in vno connexoꝝ qd in reliquo: vt.j.q.iij. ſi quis obiecerit.et iij.q.vj. hec quippe. Itẽ arg.ꝙ qui renunciat vni, renunciat oibus que ſequũtur ex illo: et etiã oibus coherẽtibus: vt.lxxxj.diſtin. ſi quis ſacerdotũ.et.j.q.j.ſi qs epõs.et.ix.q.ij.nullus primas.

Conne xor eſt idẽ ius.

Dignitate ꝟo. Caſus. Oſtendit ꝙ differt dignitate ab alijs ius naturale: qꝛ ſi conſtitutio vel conſuetudo aliq̄ ſit huic contraria,irritaẽ.

c Dignitate. Hic incipit ſecunda pars diſt.i qua oſtendit quare ius naturale ſit dignius q̄ alia iura:nã quecũq₃ ꝯſtitutio vel conſuetudo eſt cõtra illud ius, eſt irrita.ꝛ ad hoc inducũẽ oia ca.ſeq.

ij.ps.

Que contra. Caſꝰ. Dicitur in hoc cap.ꝙ flagitia q̄ ſunt contra mores hominũ vitari debent: ita vt pactũ hominuꝫ vel cõſuetudo ciuitatis ſeruetur,nec ab aliquo violeẽ:ſꝫ perpetua gaudeat firmitate. ſi tamẽ deus iubet aliquid fieri cõtra pactum vel conſuetudinẽ,et eſt obtemperandum.nam ſi regi eſt obtemperandum in regno vł ciuitate ſua:multo fortius regi vniuerſe creature eſt obediendum.

Et eſt hic arg. ꝙ ꝯſuetudo loci attendẽda e in ſcacorum ludo,ſm Lau. ſꝫ argu.ↄ̄ xij.diſt. illud.in fine.

d Mores. bonos.

thorem: vt nihil noĩe eccleſie audeant poſſidere[a]. Sed dicitis: Quid nobis et imꝑatori? Sed (vt iã dixi) de iure humano agitur. apl'us voluit ſeruiri oibꝰ regibꝰ: voluit honorari reges,ꝛ dixit: Regẽ reueremini. Noli ergo dicere[b]: quid mihi et regi? quid tibi ergo et poſſeſſioni? ꝑ iura regũ poſſidentur poſſeſſiones. Dixiſti: quid mihi ꝛ regi? noli ergo dicere poſſeſſiones tuas: qꝛ ipſa iura renũciaſti hũana,quibus poſſeſſiones poſſidentur.

Dignitate[c] ꝟo ius naturale ſiľr preualet conſuetudini ꝛ conſtitutioni. Quecũq₃ enim vel moribus recepta ſunt, vel ſcripturis cõprehenſa: ſi naturali iuri fuerit aduerſa, vana ꝛ irrita habenda ſunt. Vñ Augu. ait in lib. confeſſionum.ij.

Aduerſꝰ naturale ius nulli quicq₃ agere licet.

Que cõtra mores[d] hoim ſunt flagitia[e]: pro moꝝ diuerſitate[f] ſunt vitanda: vt pactum inter ſe, gentis aut ciuitatis conſuetudine vel lege firmatũ, nulla ciuis aut peregrini[g] libidine violetur. turpis eſt enĩ ois pars vniuerſo ſuo nõ cõgruẽs. Cũ aũt deus aliquid cõtra morẽ vel cõtra pactũ quoꝝlibet iubet fieri: etſi ibi nunq₃ factũ eſt, tñ faciẽdũ eſt: ꝛ ſi omiſſum eſt, reſtaurandum eſt: ꝛ ſi ſtatutũ non erat, inſtituendũ eſt. Si enĩ regi licet in ciuitate cui regnat iubere aliquid qd neq₃ ante ipſum quiſq₃, nec ipſe vnq₃ iuſſerat: et ſi non eſt contra ſocietatem ciuitatis eius, obtẽperatur ei: immo[h] cõtra ſocietatẽ fit ſi ei nõ obtẽpereẽ: (gñale[i] quippe pactũ eſt ſocietatis humane, obtẽperare regibꝰ ſuis) quanto magis deo regnatori vniuerſe creature ſue ad ea que iuſſerat ſine dubitatione ſeruiendũ eſt? ſicut[k] enĩ in ꝑtãtibus ſocietatꝭ humane maior[l] ꝑtãs minori ad obediendum preponitur: ita deus oibus.

Item Nicolaus papa Ignaro Remenſi archiepiſcopo.

Radicitꝰ eſt euellẽda pernicioſa conſuetudo.

Mala[m] autẽ cõſuetudo nõ minus[n] q̄₃ ꝑnicioſa corruptela abijciẽda ꝛ vitanda eſt: que niſi citiꝰ radicitus euellaẽ, in priuilegioꝝ ius ab impijs aſſumiẽ: ꝛ incipiũt preuaricationes ꝛ varie preſumptiões celerrime nõ cõpreſſe pro legibꝰ venerari: et priuilegioꝝ more ꝑpetuo celebrari.

Itẽ Augu. de vnico baptiſmo.lib.ij.

Veritati ꝛ rationi cõſuetudo eſt poſtponẽda.

Veritate[o] manifeſtata[p] cedat conſuetudo veritati. plane quis dubitet[q] veritati manifeſte conſuetudinẽ cedere? Item nemo cõſuetudinem rationi ꝛ veritati ꝑponat: qꝛ cõſuetudinẽ rõ et veritas ſemp excludit.

Itẽ Grego. Guilimũdo Auerſano epiſcopo.

Quelibet conſuetudo veritati eſt poſtponenda.

locı per quem tranſeunt: vt.ff.de iudi.heres.§.ij. Et eſt argu.ꝙ ſoli perpetuo habitantes obligantur legi ciuitatis: vt.ff.de pigno.debitor.

h Immo.q.d.non eſt contra pactũ humane ſocietatis ei obtẽperare: immo ſm pactũ: qꝛ in oĩ pacto ſemper intelligiẽ, excepta maioris authoritas: vt ex̄ de iureiur.venientes.

Authoritas maioꝝ in oibꝰ pactis eſt excepta.

i Generale. id eſt generalis lex.

k Sicut. In hꝰ facit ad propoſitũ qꝛ id quod deꝰ ꝑcipit cum ſit de iure naturali, prefert cõſuetudini vel cõſtitutioni.

Cõſuetudini ꝑceptũ dei prefertur.

l Maior. Ergo magis obedit monachus epõ q̄₃ abbati: qd falſũ eſt: vt.lviij.diſtin. ca.j.ꝛ.ij. Sꝫ d hoc dic vt not.xj.q.iij. qui reſiſtit.

Ad hoc facit qd nota.ij.q.vij. cum paſtoraľ. ſꝫ ꝯtra xvij.q.iij.in fi. Archi.

Mala. Caſꝰ. Quedã praua cõſuetudo moleuit in archiepãtu Remeñ. quare papa ꝑcipit Ignaro Remeñ. archiepõ vt illã conſuetudinem tollat.

m Mala aũt cõſuetudo. Ar.ꝙ id qd alꝰs eſt illicitũ, rõne cõſuetudinis non fit licitũ. Ar.ↄ̄ ſ̄.diſti.iiij. deniq₃. Arg.ↄ̄ extra de cõſue.ca.vlt.etiã minus rõnabilis conſuetudo iducit ius extra de in inte.reſti.conſtitutꝰ. Itẽ hic eſt argu.ꝙ honeſta ꝯſuetudo inducit ꝑuilegiũ: vt ix.q.iij.ꝯqueſtꝰ. et lxxxij.diſ. plerĩ

Conc. text.in auẽ. habita.cũ glo.i ꝟ. ꝯuerſa ꝯſuetudine.C. ne fil.ꝑ pre. et in ca. maſſana.de elec.

n Non minus. Hec.vij.ca. de mala conſuetudine loquuntur.

o Veritate. Ar.ꝙ veritas ꝑiudicat opi. vt h: ꝛ.lxxxj.di.q̄cũq₃.ꝛ ex̄ de biga. nup.ex̄ q̄ fil.ſint legi.ꝑ tuas. ꝛ ex̄ de pur.vul.ſignificantibꝰ.ꝛ ex̄ de frigi.et ma.fraternitatis. Arg.ↄ̄.j.iij.q.vij. §.tria.ꝛ ex̄ de iure pa.cõſultationibꝰ.ꝛ.C.de teſta.l.j.

Veritas preiudicat opinioni.

p Manifeſtata. Per doctrinam ꝛ reuelationem.

q Dubitet. Quandoq₃ tamen conſuetudo preualet legi.extra de conſue.cap.vlti.

e Flagitia.id eſt quaſi flagitia.xxxij.q.vij.flagitia.

f Diuerſitate. Id eſt aduerſitate. Ioan.

g Aut peregrini. Nunquid ergo peregrini ꝛ ſcholares tenẽtur ſequi cõſuetudinem illoꝝ inter quos cõmorantur? Arg. videẽ hic ꝙ ſic: ꝛ.xij.diſt.illa. et.xlj.diſt. ca.j. Argu.contra: qꝛ viatores non ſortiuntur forũ illius

SI conſuetudinem.¶ Caſus. Quidã ep̃s habebat quandã prauã cõſuetudinem. ſcribit ei Grego. et mandat vt illam aboleat: ⁊ ꝙ hoc facere debeat, probat authoritate chriſti, qui dixit: Ego ſum veritas. et nõ dixit, Ego ſum conſuetudo, et ſententia Cypriani. preualet conſuetudo: vt.j.de cõſecra.diſt.iiij.c.de trina. Item in matrimonio reſpicitur conſuetudo. extra de cõ ſigna.ſpi.ſup eo. Item in continentia clericoꝝ.lxxxiiij.diſtin.cum de quotidã. Item in alijs caſibus quos no.ſ.j.diſtin.cõſuetudo. Scias ergo ꝙ ad hoc ꝙ conſuetudo

a ❡ Dicit. Ar. ꝙ verbis eſt inherendū.extra de deci. ad audientiam.

Ioã. xiiij. a. b ❡ Vetuſta.j.q.iij.ſi q̃s prebẽdas. Ar.ↄ.ff.de legi.de quib⁹.§.inueterata.cõia p̃di.l.venditoꝝ.§.ſi cõſtat. ⁊ ex̃ de cõſue.cũ dilectus. et ex̃ de iure pa.ca.cura paſtoralis.in his ꝓpter diuturnitatẽ t̃pis ſuſtinet̃ id qđ eſt min⁹ rationabile. Dic ꝙ vetuſtas ẽ ſeruanda ſi põt ſine ſcandalo ſeruari.cõtra diſtin.iiij, deniqꝫ.

QUi cõtẽpta. ❡ Caſus. Quidã cõtempta veritate conſuetudinem ſequebant̃ quos dicit Augu. facere contra fratres, et contra deũ qui dixit: Ego ſum veritas: et non dixit: ego ſum cõſuetudo. et hoc etiam probat̃ exẽplo Petri q̃ ceſſit Paulo veritatẽ p̃dicãti.

Ioã. xiiij.

Gal. ij. c ❡ Circuncidebat. ⁊ cibos diſcernebat: propter qđ Paulus ei reſtitit in faciem: vt.ij.q.vij.paulus petrum. xxvij.q.j.ſicut enim.ver.ecce.

SI conſuetudinẽ fortaſſis opponas, aduertendũ eſt qđ dñs dicit[a]. Ego ſum via, veritas, et vita. non dixit: ego ſum cõſuetudo, ſꝫ ỽitas. et certe (vt bti Cypriani vtamur ſentẽtia) [illegible]libet conſuetudo quantũuiſ [illegible]tuſta[b] quãtũuis vulgat[illegible] veritati omnino eſt poſtp[illegible]ẽda: ⁊ vſus qui veritati eſt cõtrarius, eſt abolendus. Item Aug. in lib. de baptiſmo paruulorum.

❡ Veritate reuelata cõſuetudinem ſibi cedere oportet.

QUi cõtẽpta ỽitate pſu[f]mit cõſuetudinẽ ſequi: aut circa fratres inuidus eſt et malignus quib⁹ veritas reuelatur: aut circa deũ ingratus eſt, inſpiratione cui⁹ eccl̃ia ei⁹ inſtruit̃. nã dñs in euangelio, Ego ſum inquit veritas. non dixit ego ſum ↄſuetudo. Itaqꝫ veritate manifeſtata cedat conſuetudo veritati. Reuelatiõe igitur facta veritatis, veritati cedat conſuetudo: qꝛ et Petrus qui circuncidebat[c], ceſſit Paulo veritatem predicanti. Igitur cũ chriſt⁹ veritas ſit, magis veritatẽ q̃ꝫ conſuetudinẽ ſequi debemus: qꝛ cõſuetudinem ratio ⁊ veritas ſemper excludit. Idem in lib. iiij. de bap. ❡ Conſuetudo rationi fruſtra opponitur.

FRuſtra (inq̃t quidã) q̃ rõne cõuincunt̃, cõſuetudinẽ[d] nobis obijciunt: quaſi cõſuetudo maioꝛ ſit veritate: aut nõ ſit in ſpũalib⁹ ſequendũ quod melius a ſpũ ſancto reuelatũ eſt. hoc plane verum eſt: qꝛ ratio ⁊ veritas cõſuetudini preponenda ſunt. ſed ſi conſuetudini veritas ſuffragatur: nihil oportet firmius retineri. Item Cyprianus.

❡ Rationem conſuetudo impedire non debet.

COnſuetudo[e] que apđ quoſdã irrepſerat, impedire non dꝫ quo min⁹ p̃ualeat ỽitas [illegible] vincat. nã conſuetudo ſine veritate, vetuſtas erroꝛis eſt: ꝓpter qđ relicto erroꝛe ſequamur veritatẽ: ſciẽtes qꝛ apud Eſdrã[f] veritas vincit: vt ſcriptum eſt, Veritas valet et

preiudicet iuri, requiritur ꝙ ſit preſcripta: vt extra ꝺ cau. poſ. cũ eccl̃ia. ⁊ extra de conſue. ca. vlti. Itẽ ꝙ obtinuerit in cõtradictorio iudicio populi: vt ex̃ de ỽbo. ſignific. abbate. ff. de legi. cũ de ↄſuetudine. Item ꝙ eo aĩo fiat vt credant ſe ius hr̃e: ⁊ in poſterũ illud intẽdãt facere: alioquin talis vſus nõ dicitur vſus: vt. ff. de itin. actuqꝫ priua.l.j.§. iulianus recte ait. Item vt res illa ſit preſcriptibilis: vt xciiij. diſti. ca. illud. Item ꝙ poſſit dici antiqua et approbata: vt ex̃ de poſtula. prel. bone. ij. circa fi. Item continere debet naturalem equitatem. extra de do. ⁊ contu. c.j. extra de conſue. ex parte. Itẽ ꝙ ſit de ſciẽtia pncipis inducta non tñ de tolerãtia: vt extra de prebẽ. cu'n iãduduꝫ. Itẽ ꝙ nõ per erroꝛẽ ſit inducta. ff. de legi. qđ non ratione. j. eo. cõſuetudo. Item ꝙ maioꝛ pars populi conſueuerit illa conſuetudine vti: quia ſicut minoꝛ pars populi non poſſet inducere legem, ſic nec cõſuetudinem. Quidã tamen dicunt ꝙ illa conſuetudo preiudicat iuri que excedit hoĩm memoriã. Illud eñ loco conſtituti habetur: vt. ff. de aqua quoti. et eſti. hoc iure. §. ductus aque. et. iiij. q. vj. hec quippe. Ioan. Hoc breuiter teneas ꝙ ſufficit ſm canones ꝙ ſit rõnabilis et preſcripta: vt extra de conſue. ca. vlti. Bar. brix.

FRuſtra.¶ Caſus. Quidã cõtra ſacramenta ⁊ alia ſpiritualia cõſuetudinem veritati preponebant: quare queſitũ fuit ab Augu. quid iuris eſſet? Et reſpõdet Augu. ꝙ fruſtra obijciũt cõſuetudinẽ veritati. ſi tñ cõſuetudini veritas ſuffragat̃, nil opꝫ firmi⁹ retineri.

Cõſuetudo in multis preiudicat iuri. d ❡ Conſuetudinem. Ex his oĩbus ca. videt̃ ꝙ ſemper ius preiudicet conſuetudini. Videamus ergo quando cõſuetudo preiudicet iuri. Ecce inuenio in electione conſuetudinem preiudicare iuri. nam perſona que al's eſt ineligibilis, ratione conſuetudinis ſit eligibilis: vt. j. xij. diſt. nos cõſuetudinem. Item rõne cõſuetudinis coguntur aliqui eligere de aliena eccleſia: vt extra de conſue. cum dilectus. in fi. Item rõne conſuetudinis poteſt epiſcopus eligi in prepoſitũ. extra de conceſ. preben. cũ noſtris. Itẽ ratione cõſuetudinis eligit minoꝛ eccleſia cum cathedrali. extra de cau. poſ. ⁊ ꝓprie. cum eccleſia. extra de cõceſ. prebẽ. ⁊ eccle. non va. cum noſtris. et. c. literas. Itẽ ratione cõſuetudinis ſolus abbas ſine cõſenſu fratrum confert ſtipendia: vt extra de his que fiũt a prela. ſine conſen, ca. ea noſcitur. Item in ſacramẽto baptiſmi

COnſuetudo.¶ Caſus. Hoc capitulũ diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur ꝙ conſuetudo praua que apud quoſdã irrepſerat, preiudicare non debet veritati et rationi. ⁊ hoc ꝓbatur exemplo Eſdre. In ſecũda parte que incipit ibi: Idem ignoſci. dicitur ꝙ ſimpliciter erranti poteſt et debet ignoſci: et hoc probatur exemplo Pauli.

e ❡ Conſuetudo. Pone caſum vt. j. de conſe. diſtin. iij. cap. ij. et. iij.

f ❡ Eſdram. Quando prohibuit iudeis ne alienigenas ducerent vxores: niſi eſſent de tribu ſua: ipſi autem duxerunt alienigenas de filijs chananeorum: vt xxviij. q. j. §. j. Vel tangit qualiter bibliotheca et pſalte-

rium a Babylonijs deſtructa, per Eſdraʒ reparata ſit. Vel aliter queſitum eſt que virtus eſſet maior. Reſpondet quidam mulieris: alius regis: alius viri: alius vini: alius veritatis. hanc approbauit Eſdras.
a ¶ Quia ignorans. Argu. q ignorantia iuris excuſat vt hic: ⁊. xxx. q. j. de his. ⁊. ij. q. iij. §. notādum. et. xxiij. q. j. ſi quis dederit. ⁊. xxviij. diſt. preſbyterum.

b ¶ Qd aūt. S. in pxi. diſt. viij. oſtendit qualiter ius naturale preualet cōſuetudini. In hac. ix. diſt. oſtēdit qualiter ius naturale p̄iudicat ⁊ p̄ualet conſtitutioni hoim: ⁊ ſumitur p totā hanc diſt. ius naturale p iure diuino: quod continet in lege ⁊ in euangelio. Itē p totā hāc diſ. vocat canonicā ſcripturā nouū ⁊ vet' teſtamentū.

Not. etiam xxxvj. diſt. in princ. de pſe. diſ. ij. ca. j. Ti.

SI ſol'. ¶ Caſus. Dicit Cyprian' in hoc ca. q nō omnis ꝯſuetudo imitāda eſt, ſʒ chriſti veritas: ⁊ illud qd ipſe fecerit qui prior eſt ante omnes. Et hoc pbatur authoritate Eſaie reprehēdentis iudeos qui veritatem non ſequebantur.
b ¶ Si ſol'. i. null' ei contrari'. ſic j. viij. q. j. ſciendū. in fine.
c ¶ Hominū. Ergo iudei reguntur humanis conſtitutionib': ⁊ ſic eſt cōtra. j. xij. diſtic. oia. vbi dr̄ q iudei tm̄ diuinis cōſtitutionibus regunť: ſed verū eſt q olim regebanť cōſtitutionib' humanis: ſcʒ ſcribarū et phariſeoꝝ: vt h dicit: ſʒ hodie non: vt ibi.

Iudei vtrū cōſtitutionib' humanis regant.
Eſaie xxix. d
Mat. xv. a.

QUod autem. ¶ Hec diſti. diuiditur in duas partes. In pma pbať q nō valet cōſuetudo ꝯtra deū. In ſcda ibi: Noli. pbať p noue cap. q cōmēta ſanctoꝝ nō p̄iudicāt nouo ⁊ veteri teſta. Io.
¶ Caſus. In ſuperiori diſt. oſteſum eſt q ius naturale p̄poniť ꝯſuetudini: in hac. ix. diſt. oſtēdit q ius naturale preponiť ꝯſtitutioni: et hoc pbať p ſequētia ca. ⁊ intellige hoc de iure naturali qd conſiſtit in preceptis et prohibitionibus.

inualeſcit: et viuit in eternū: et obtinet in ſecula ſeculorum.
Idē. Ignoſci pōt impſr erranti: ſicut de ſeipſo Paulus apl's dicit: Qui prius fui blaſphem' ⁊ pſecutor ⁊ iniurioſus ſʒ miam merui, qr ignorās[a] feci. Poſt inſpirationē vō ⁊ reuelationem veritatis factam qui in eo qd errauerat, perſeuerat prudens ⁊ ſciens: iam non in venia ignorātie peccat. preſumptione enim atqʒ obſtinatione quadam nititur, cum ratione ſuperetur. Idem.

¶ Dei veritatē, nō hoim conſuetudinem ſequi oportet.

SI ſolus[b] xp̄s audiend' eſt, nō debem' attendere qd aliqs ante nos faciendū putauerit: ſed qd prius q̄ ante omnes eſt xp̄s prior fecerit. neqʒ enī hoīs conſuetudinem ſequi oportet: ſed dei veritatem: cum per Eſaiā prophetā loquatur de' ⁊ dicat: Sine cauſa colunt me, mandata et doctrinas hominum[c] docentes. Liquido igiť ex premiſſis apparet q conſuetudo naturali iuri poſtponitur.

¶ Diſtinctio .ix.

QUod aūt' cōſtitutio naturali iuri cedat multiplici authoritate probatur.
Ait enī Auguſtinus ad Bonifacium.

¶ Leges principum naturali non preualent iuri. Palea.

IMperatores qn̄ p falſitate cōtra veritatē cōſtituunt malas leges: pbanť bn̄ credētes, ⁊ coronanť pſeuerantes. qn̄ autē pro veritate cōtra falſitatē cōſtituunt bonas leges: terrenť ſeuientes, et corrigunť intelligentes. Quicūqʒ[e] ergo[f] legib' imperatoꝝ q̄ p dei veritate ferunť, obtēperare non vult: acqrit grande ſuppliciū. Quicūqʒ vō legib' imperatoꝝ q̄ contra voluntatē dei ferunť obtēperare non vult: acquirit grande premiū. Nā a tēporib' pphetarū oēs reges qui in populo dei non prohibuerūt nec euerterunt q̄ cōtra dei p̄cepta fuerant inſtituta, culpanť: et q̄ phibuerunt ⁊ euerterunt, ſup aliorū merita laudanť. Et rex nabuchodonoſor cum ſeruus eſſet idoloꝝ, conſtituit ſacrilegam legē, vt ſimulacrū adoraret: ſed ei' impie cōſtitutioni q̄ obedire noluerunt, pie fideliterqʒ fecerunt. Idē tn̄ rex diuino correctus miraculo, piam ⁊ laudabilē pro veritate conſtituit legem: vt quicunqʒ diceret blaſphemiam in deū Sydrac, miſac, ⁊ abdenago, cum domo ſua penitus interiret. Itē ex vbis Iſid.

¶ Principes teneātur et ipſi viuere legibus ſuis.

IUſtū eſt principē legib' obtemperare ſuis. tunc enī iura ſua ab omnibus cuſtodienda exiſtimet, qn̄ ⁊ ipſe illis reuerētiā prebet. Principes legibus teneri ſuis, nec in ſe poſſe damnare iura que in ſubiectis conſtituūt: iuſtū eſt. Iuſta eſt enī vocis authoritas coꝝ ſi qd populis phibent, ſibi licere non patiantur. Item Augu. in prolo. li. iij. de trinitate.

¶ Scripturis canonicis tractatorum litere deſeruiunt.

NOli meis lr̄is quaſi canonicis[g] ſcripturis deſeruire: ſed in illis et que non credebas cum inueneris, incūctanter crede: in iſtis[h] autem

Imperatores. ¶ Caſus. Dicitur in hoc ca. q q̄ bonis legibus, ⁊ q̄ p veritate late ſunt, non obtemperat: puniri debet. qui vero malis legib', et que contra dei voluntatem late ſunt, non obtemperat: remunerari debet.
e ¶ Quicūqʒ. hic incipit ca. aliud eſt palea. ⁊ habes idē xxiij. q. iiij. non inuenitur.
f ¶ Ergo legib'. Not. arg. a contrarijs: vt. xv. q. iij. de crimine. et. xxiij. q. j. quodcūqʒ ligaueris. et. e. cauſa q. ij. ſane. xxxv. diſtinc. qualis. et fortiſſimum eſt argu. a contrarijs. ff. de officio eius cui manda. eſt iuriſ. l. j. ⁊. xj. q. iij. imperatores.

Dan. iij. a.
Argumētū a ꝯ̄o ē i iure fortiſſimū.
De hoc legi. ⁊ nota. viij. q. j. ſciēdū. iuxta fi.

NOli meis. ¶ Caſus. Querebant quidam ab Auguſtino vtrum ſcriptis eius eſſet fides adhibēda tā qʒ ſcripturis canonicis noui et veteris teſtamenti: et reſpondet q non. In ſcripturiſ enim canonicis qd inuenitur, incunctanter credēdum eſt. In ſcripturis autem Augu. quod reperitur, non eſt habēdum pro firmo, niſi certum appareat.
g ¶ Canonicis. Quia de canonicis ſcripturiſ nō poſſumus diſputare an iuſte ſint vel non: vt. j. e. qs neſciat.
h ¶ In iſtis. Lo-